

Ett alternativ till indexreglering

Det har under de senaste åren blivit allt vanligare att diskutera effekterna av höga marginalskatter och inflation i förning. Bekymret är då att den reala disponibla inkomsten ökar obetydligt eller inte alls trots betydande nominella löne-lyft före skatt. (Se t ex Matthiessen [1973] och Lindbeck—Lundgren [1973].) Många har uttryckt farhågor för att detta skulle medföra en lönekostnadsinflation.

Från denna synpunkt synes därför ett skattesystem, där den nominella inkomstökningen och inkomstökningen efter skatt blir lika stora, attraktivt. Om den nominella inkomsten ökar med i procent, så skall inkomsten efter skatt också öka med i procent. Detta är dock, som lätt inses, ett renodlat proportionellt skattesystem.¹ Ett sådant torde anses oförenligt med skattepolitikens fördelningspolitiska mål och skulle därför vara omöjligt att godtaga politiskt.

Det är i ett progressivt skattesystem omöjligt att låta varje inkomstökning före skatt bli relativt lika stor som inkomstökningen efter skatt. Däremot kan man tänka sig system, där vid en given procentuell löneökning lönen efter skatt ökar lika mycket i procent.

Antag, att funktionen $S = f(L)$ beskriver en progressiv skatteskala år 1. Antag vidare, att penningvärdeförsämringen under år 2 beräknas uppgå till n procent och att, med hänsyn till målen för den ekonomiska politiken, det finnes önskvärt att den privata konsumtionen ökar med r procent. För att medverka till att konsumtionsmålet realiseras bör inkomsten efter skatt öka med $i = r + n$ procent. Med vårt nuvarande skattesystem förutsätter detta — om det över huvud taget låter sig realiseras — att den nominella inkomsten ökar med betydligt mer än i procent. Antag emellertid vidare, att statsmakterna säger sig, att det är orimligt att löntagarna skall behöva en större löneökning än n procent för att kompensera sig för inflationen och en större inkomstökning än i procent för att konsumtionsmålet skall kunna förverkligas.

¹ S = skatten; L = inkomsten. Att en inkomstökning på i procent skall ge en ökning av inkomsten efter skatt på i procent innebär att

$$\frac{\Delta L/L}{S} = \frac{\Delta(L-S)/(L-S)}{\Delta S/\Delta L \cdot L}$$

Detta är en linjär funktion $S = f(L)$, där $L(0) = S(0)$, vars lutning $\Delta L/\Delta S$ svarar mot den relativa skatten.

För att undvika risken för en kostnadsinflationrisk utveckling beslutar man därför att år 2 skatten på lönen

$$L' = L(1 + i/100)$$

relativt sett skall vara lika stor som skatten på lönen L år 1, dvs

$$S/L = S'/L(1 + i/100)$$

varav följer att

$$S' = S(1 + i/100).$$

Marginalskatten på löneökningen om i procent blir då

$$(S' - S)/(L' - L) = S/L.$$

För den givna i -procentiga löneökningen fungerar skattesystemet här, som vore det rent proportionellt. Marginalskatten på inkomstökningen blir lika stor som den relativa skatten; inkomstökningen efter skatt blir lika stor som före skatt. I förhållande till ett proportionellt skattesystem kommer emellertid en väsentlig skillnad att föreligga. Den, vars inkomstökning $g < i$ får en relativ skattesänkning. Om inkomsten t ex inte ökar mer än n , dvs inflationen, kommer lönen efter skatt inte desto mindre att öka något eftersom den relativa skatten på inkomsten $L(1 + n/100)$ år 2 kommer att vara mindre än S/L . Omvänt kommer den, vars inkomstökning $h > i$, att få den överskjutande delen av inkomstökningen beskattad hårdare än S/L — ju hårdare ju högre progressionen är.

Överfört på i dag aktuella skatteskalar skulle den här tecknade modellen innebära, att om statsmakterna finner en 6-procentig inflation sannolik och en 4-procentig konsumtionsökning önskvärd, så skulle en 40 000-kronorsinkomsttagare på en löneökning på 10 procent bara betala drygt 1/3 i skatt. Blir hans löneökning däremot 12 procent, så blir marginalskatten på de två sista procenterna ca 60 procent. Stannar inkomstökningen t ex vid 8 procent, kommer skatten enligt gällande preliminärskatttabeller att sjunka från ca 38 procent till 37 procent.

Den skattemodell, som här har tecknats, är nära besläktad med ett indexreglerat skattesystem. En central skillnad föreligger emellertid. En indexreglering innebär en passiv justering av skatteskallorna med hänsyn till den registrerade penningvärdeförsämringen. Här blir i stället skattejusteringarna ett aktivt inslag i konjunkturpolitiken. Den inflationsprognos, som justeringen av skatte-

skalorna förutsätter bör tex rymma en bedömning av möjligheterna att undvika kostnadsinflation genom att justeringen vidtages.

Det är emellertid inte något columbi ägg, som här har tecknats. Åtskilliga av nuvarande skattesystems brister består. Om man inte angriper också progressionen i skattesystemet, har man fortfarande kvar bl a den höga marginalbeskattningen på extrainkomster. Om A, som är skiftesarbetare, har högre lön än B, som bara arbetar på dagtid, kommer skatten fortfarande att ta större delen av As lönekompensation för hans obekväma arbetstid. De ytterligare marginaleffekter, som främst drabbar barnfamiljer i mellaninkomstlägena till följd av avtrappade bostadstillägg, påverkas knappast heller av en lösning av det här slaget.

Den diskuterade modellen innebär, att statsmakterna förutsätter inflationen och fastställer ett från ekonomisk-politisk synpunkt optimalt konsumtionsutrymme. Leder inte detta i realiteten till att regering och riksdag fastställer de ur samhällets synvinkel önskvärda löneökningarna? Att förslaget rymmer ett lönepolitiskt moment kan knappast förnekas. Om det antages, att progressiviteten i det nuvarande skattesystemet består, innebär detta också att det reala utbytet efter skatt av löneökningar för hela löntagarkollektivet, utöver de av samhället förutsatta löneökningarna, kommer att ligga omkring 0. Inkomsttagarna som kollektiv skulle alltså knappast kunna öka sina reallöner efter skatt särskilt mycket mer, än vad statsmakterna förutsatt.

Å andra sidan är skillnaderna jämfört med hur ekonomin fungerar i dag ur denna speciella aspekt inte stora. Det är ett självklart element i den ekonomiska planeringen att prognostisera penningvärdeförsämringen. Det förefaller också rimligt, att regeringen redan i dag har synpunkter på hur stor konsumtionsökning som är önskvärd och att den vidtager åtgärder för att den faktiska konsumtionen skall komma i närheten av den önskade. Det kan också påpekas, att även om hela inkomsttagarkollektivet enligt modellen inte skulle kunna öka sina reala inkomster efter skatt nämnvärt över vad regeringen anser som önskvärt, så gäller detta inte för särskilda grupper. Det finns alltså inte något absolut hinder mot att tex en låglönegrupp genomdrivar större inkomstpåslag än genomsnittet och därigenom får ett större, reall lönenetto. Det bör inte minst observeras, att en

låglönesatsning enligt den här modellen inte blir svårare att genomföra, än fallet redan är i dag; vad statsmakterna uttalar en åsikt om är löneutrymmet, ej dess fördelning.

En invändning mot ett system av det här beskrivna slaget kan vara, att det "gynnar" de högre inkomsttagarna. Mätt i kronor och ören är detta naturligtvis sant. Sedan graden av progressivitet i skattesystemet väl fastställts, synes det emellertid rimligt att även människor med inkomster över genomsnittet får del av den allmänna standardstegringen. Förespråkar man inte en fortgående skatteskarpnings för dessa grupper bör alltså en sådan invändning väga lätt.

En intressantare fråga är, hur en skattemöjlighet efter här tecknade riktlinjer låter sig förenas med statsmakternas fiskala intressen. Skattesystemets primära funktion är att förse det allmänna med de inkomster, som dess utgiftsönskemål förutsätter. Svaret är naturligtvis, att omläggningen mycket väl låter sig förenas med de fiskala intressena. Alternativet till privat konsumtion är offentlig konsumtion. Om de politiskt beslutande myndigheterna vill prioritera en ökning av den offentliga konsumtionen har den följaktligen att fastställa en lägre ökning av den privata konsumtionen och anpassa justeringen av skatteskalorna efter detta. Detsamma gäller de för det allmänna transfereringsutgifter nödvändiga inkomsterna. Om statsmakterna anser, att en i och för sig önskvärd 4-procentig ökning av den privata konsumtionen till hälften skall komma till stånd genom ökade transfereringar, så nöjer man sig med att justera skatteskalorna med en faktor inflationen + 2 procent. Skall något vara vunnit i förhållande till dagsläget bör emellertid differensen mellan justeringsfaktorn och den önskade, nominella konsumtionsökningen ej vara allt för stor.

Det är troligt, att rullande skattejusteringar av det här diskuterade slaget kan underlätta statsmakternas stabiliseringspolitiska strävanden främst genom att medverka till att kostnadsinflationstendenser bättre kan bemästras. Men det minskar naturligtvis inte behovet av en aktiv konjunkturpolitik. Den faktor med vilken skatteskalorna justeras skall tvärt om ses som ett av de konjunkturpolitiska instrumenten. Det är endast kostnadsinflationstendenser, som bättre bör kunna bemästras på detta sätt. Om skattekalejusteringar görs till ett återkommande inslag i den ekonomiska politiken,

är det emellertid möjligt, att det blir lättare att genomföra den indragning av köpkraft, som i ett läge med hotande efterfrågeinflation är nödvändig. Självfallet är skatteskaljusteringar inte heller något medel mot utlandsgenererade prisstegringar. Här är en mer rörlig valutapolitik det enda medlet.

Utredningschef *Bo E Karlsson*
Moderata Samlingspartiets
riksorganisation

Referenser

- Lindbeck, A., och Lundgren, N., [1973], "Skattepaket och kostnadsinflation", *Ekonomisk debatt*, årg 1, nr 5
Konjunkturläget 1973: 2, Konjunkturinstitutet
Matthiessen, L., [1973], "Marginaleffekterna, indexreglering och regeringens skatteförslag", *Ekonomisk debatt*, årg 1, nr 5
Riksskatteverket, Skattetabell 1973
Faktabilder, [1973], Svenska arbetsgivarföreningen